

ILIE POPESCU-MOHORA

Jurnalul unui om norocos

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMĂNI

Personal am impresia că mâine demonstrațiunile populare se vor concerta în jurul Suveranului.

Voi telegrafia detaliat geneza și desfășurarea crizei.

Prima impresie este că prin plecarea Ducelui a dispărut principala piedică pentru conversațiuni cu aliații și că sondări de pace vor fi de acum încercate, dacă nu cumva au fost deja duse în secret de Suveran.

199 Grigorcea 3725¹

Luni, 26 iulie

Conferință la Legație cu domnul Caramelli, colonel Cordoș, colonel Corbuleanu, Moțoescu și cu mine. Rezultatul este: a se aștepta.

Domnul Caramelli venise, de altfel, ca să ceară imediata aplicare a contractului, remițându-i-se bonurile de tezaur.

Ieri domnul colonel Cordoș mi-a spus că, dacă regimul fascist va mai dura opt zile, domnul Caramelli a declarat că în opt zile ar fi și măritat bonurile de tezaur, și-ar fi pus mâna pe bani, și deci ar fi fost sigur că va executa contractul.

Astăzi domnul Caramelli cere executarea contractului, sub motiv că, în caz contrar, va cere daune, despăgubiri guvernului român.

Pe străzile Romei, mari manifestații antifasciste. Majoritatea numai copii. Pe zidul Banca Nazionale del Lavoro era lipit un afiș care reprezenta un gangster care omorâse un copil, afiș de propagandă fascistă contra aviatorilor americani pe care înlocuise numai cuvântul *fascist*. Apoi au decupat capul americanului de pe afiș și au pus capul dintr-o fotografie a lui

---

¹ Telegramă cifrată, expediată la București, la Ministerul Afacerilor Străine, pe 25 iulie 1943, de Vasile Grigorcea, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la Roma. Vezi AMAE, fond 71 (1920–1944), Italia, Telegramme, volumul 21 (august 1940 – octombrie 1943), f. 220–221.

Mussolini. Lucruri de necrezut. Am văzut italieni cu drapelul englez și american la butonieră.

Marti, 27 iulie

Aseară am fost la domnul ministru V. Grigorcea, căruia i-am arătat din nou situația creditului și executării contractului Caramelli. Domnia sa, în concluzie, a spus că trebuie să cerem instrucțiuni de la București, fără de care să nu pornim la nicio acțiune.

Astăzi, la ora 11.00, domnul Caramelli a venit din nou la domnul ministru V. Grigorcea. Domnul ministru i-a comunicat că nu poate lua nicio măsură fără instrucțiuni.

A rămas stabilit ca domnul ministru Grigorcea să ceară audiență la Ministerul Afacerilor Străine pentru a lămuri situația aplicării acordului de credit și după aceea va vedea ce este de făcut.

A căutat apoi să se informeze despre situația politică și în urmă asupra cazului, adică asupra zvonurilor care circulă despre cele discutate în Consiliul Superior Fascist.

Miercuri, 28 iulie

La ora 12 circula zvonul că Hitler s-a împușcat.¹ Mulțimea pe străzi se îmbrățișa și făcea manifestație de fericire (nu fac niciun comentariu).

---

¹ În raportul trimis de la Legația României la Roma, pe 30 iulie 1943, adresat președintelui Consiliului, se arăta: „Poporul italian nu mai vrea să lupte. Acest sentiment public l-a înțeles regele când a primit demisia Ducelui, acest sentiment l-a înțeles Grandi când a provocat-o. [...] Dacă mai era nevoie de o manifestare în plus, care să illustreze starea de spirit a poporului italian, ea s-a produs miercuri, 28 iulie, pe la ora 12 ziua, când un zvon răspândit în toată Roma despre moartea lui Hitler a provocat valuri de entuziasm pe străzile Capitalei”. Vezi AMAE, fond 71 (1920–1944), Italia, Telegramme, volumul 21 (august 1940 – octombrie 1943), f. 237.

Zvonul a luat naștere astfel: de la un balcon deasupra biroului de voiaj elvețian din Corso Umberto o persoană a anunțat că, după o notiță sosită din Elveția, se spune că Adolf Hitler s-ar fi împușcat. În mai puțin de un sfert de oră vestea s-a împrăștiat în toată Roma.

La ora 1 p.m. se aștepta de toată lumea confirmarea acestei vești la radio. Nu a fost confirmată, ci, din contră, a fost dezmințită.

Am luat masa cu domnul Caramelli – impresie foarte curioasă.

Domnul ministru Grigorcea a cerut audiență la domnul Geanini.

Joi, 29 iulie

Domnul ministru V. Grigorcea a avut întrevedere cu domnul Geanini. Domnul ambasador Geanini i-a comunicat că a expediat la această Legație o notă verbală. Această notă verbală nu a sosit.

Mitică Moțescu a vorbit la telefon cu Bucureștii. A cerut să fim chemați în țară.

Am depus la toate băncile scrisori pentru anularea și restituirea bonurilor de tezaur, depuse în bănci și care se găsesc în situația că nu vor putea fi utilizate.

Legația României la Roma, 29 iulie 1943

Raport nr. 3767

Confidențial

Căderea lui Mussolini

Domnule Președinte al Consiliului,

Căderea lui Mussolini este rezultatul unei revolte a „gărzii pretoriene”. Originile ei sunt destul de îndepărtate.

Precum am arătat la timpul său, Ducele a fost grav bolnav în cursul luni octombrie [1942 – *n.n.*]. Boala părea mortală și deschiderea succesiunii iminentă. Cei trei miniștri mai

importanți din cabinet, domnii Grandi, Ciano și Bottai, s-au înțeles atunci să formeze un Directorat, care să asigure succesiunea Ducelui. Directoratul avea de gând să termine războiul și să-și consolideze situația, aducând poporului italian pacea. În acest scop, au fost trimiși emisari la Lisabona pentru a lua contact cu Aliții.

Ducele a aflat totul și a pus pe cei trei miniștri sub supraveghere. Văzând că ei continuă să-i facă o opoziție surdă, a decis să le ia portofoliile. Pentru a nu arăta însă lumii întregi că miniștrii săi cei mai importanți sunt în dezacord cu dânsul, a procedat la schimbarea totală a Cabinetului. [...]

Consiliul s-a întrunit sâmbătă, 24 iulie, la ora 17. Domnul Grandi convocându-și prietenii, cari reprezentau aproape două treimi din Consiliu (16 membri din 25), le-a arătat textul moțiunii sale prin care se cerea ca regele să fie invitat de a asuma conducerea supremă a armatei și de a exercita prerogativele regale în vederea schimbării guvernului. Moțiunea a fost redactată în două exemplare, din cari unul cu iscălitura autentică a celor 16 membri a fost depus la Palat. Conspirații au luat în vedere și eventuala lor suprimare. Ședința Consiliului a durat 10 ore și a fost mai mult decât furtunoasă. La un moment dat, se părea că ea nu va mai fi dusă numai cu arme spirituale. În cursul zilei de duminică, textul moțiunii votate prin apel nominal (16 voturi contra 7 și 2 abțineri) a fost adus de domnul Federzoni la Palat. Ducele s-a prezentat în audiență și a înmănat suveranului demisia, care a fost imediat acceptată. [...] După demisie, Ducele a plecat cu automobilul într-o direcția necunoscută, unii susțin că ar fi la Rocca delle Caminate, alții că s-ar găsi arestat într-un fort din apropierea Romei. [...] Prezența lui în Italia este un izvor de mari neajunsuri pentru guvern. Un om care a guvernat țara peste 20 de ani nu este ușor de păstrat în umbră. Pe urmă, s-ar putea ca Aliții să-i ceară extrădarea pentru a fi judecat, ceea ce ar crea mari dificultăți suveranului. [...]

Știrea despre demisiunea Ducelui și numirea mareșalului Badoglio a fost anunțată la Radio Roma pe la ora 11. Ea a produs un entuziasm indescriptibil și absolut spontan. În câteva clipe, orașul a fost pavoazat și sute de mii de cetățeni au început să manifesteze în oraș, aclamând când pe rege, când pe mareșalul Badoglio, când armata, când libertatea, când pacea. Peste câteva minute, localurile fasciilor și a redacțiilor fasciste au început să fie devastate. [...]

În proclamația sa către popor, regele nu a spus niciun cuvânt despre continuarea războiului, ceea ce este desigur foarte semnificativ. [...] Dacă n-ar exista trupe germane în Italia (din cari unele luptă încă în Sicilia), guvernul ar avea mână liberă pentru a cere un armistițiu. Dar acesta nu este cazul. În Italia de nord se găseau în momentul căderii guvernului fascist 7-10 divizii. În loc ca ele să rămână pe pozițiile lor, o mare parte din ele s-au coborât înspre împrejurimile Capitalei, ceea ce a produs o surprindere și neliniște generală. „Cum se poate”, se întreba lumea, „ca Germania, care, în ziua de 19 iulie a declarat că poate apăra Italia numai pe linia Poului, să trimită deodată patru divizii până dincolo de Roma?”

Am motive să cred că această deplasare de trupe a provocat mare neliniște nu numai în masele populare, dar și în guvern. În cursul zilei de ieri, au existat temeri serioase de o lovitură germană prin ocuparea Romei. În cursul nopții, paza orașului a fost întărită prin aducerea de noi unități italiene, dislocate în periferia Capitalei. Nu cred că necesitatea menținerii ordinii publice a provocat aceste concentrări.¹

---

¹ Raport nr. 3767, confidențial, expeditat pe 29 iulie 1943 de Vasile Grigorcea, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României, la Ministerul Afacerilor Străine, cu privire la căderea lui Mussolini. Vezi AMAE, fond 71 (1920–1944), Italia, Telegramme, volumul 21 (august 1940 – octombrie 1943), f. 203–298.

Vineri, 30 iulie

Am prezentat domnului ministru V. Grigorcea proiectul de notă verbală, răspuns de dat domnului ambasador Geanini.

Am lucrat un nou raport pe care l-am predat a fi expediat prin domnul Mărculescu din Ministerul Afacerilor Străine, venit de la București la Roma cu avionul. Raportul cuprinde și situația banilor destinați de noi aici.

Am luat masa cu Caramelli.

Asociații său spune că a avut o întrevedere cu mareșalul Badoglio, care i-a declarat că Italia va continua aceeași politică economică cu România, mai ales că România, în curând, se va afla în aceeași situație politică externă în care se găsește astăzi Italia.¹

Sâmbătă, 31 iulie

Am primit o serie de corespondență de la Ministerul Finanțelor din București.

Am cumpărat o mică atenție, de 1 325 lire, pentru Natalia, pe care o expediez prin doamna Dumitrescu.

Viața îți urmează cursul ei plin de salturi.

În privința aplicării acordului de credit, nu-i nicio mișcare. Nu se poate sconta nimic.

Circulă zvonul că propunerile de armistițiu nu pot fi acceptate de guvernul Badoglio.

Domnul Caramelli spune că: domnul Bononi la 21 iulie curent i-a cerut să livreze mai repede aplicarea contractului.

---

¹ Memoriile confirmă încercările românești de a ieși din război alături de Italia și faptul că mareșalul Badoglio era la curent cu negocierile statului român. Conducătorii Italiei au semnat armistițiul rapid, fără a-i anunța nici măcar pe șefii propriei armate, cu atât mai puțin pe aliații români. În urma ieșirii din Axă, mare parte a teritoriului italian a fost ocupat de trupele germane.

DI A... [indescifrabil] la 22 iulie curent i-a cerut același lucru, să lucreze mai repede. Comunicându-i că Ministerul Finanțelor nu a transmis încă instrucțiunile Băncii Italiei pentru primirea bonurilor, domnia sa a spus că în zece minute va fi expediată această dispoziție. Nici astăzi nu a sosit.

La 23 [iulie curent], domnul Bononi îi cere domnului Caramelli a ruga Legația să facă o scrisoare domnului Bononi ca să intervină Ministerul Schimburilor și Valutelor la firma Caramelli pentru a dispune expedierea mărfurilor din noul contract. Nu a putut desprinde motivul acestei cereri.

Luni, 2 august

Domnul Caramelli cere aplicarea contractului de 1 250 000 000 lire italiene. În discuția de astăzi, domnia sa a afirmat că va fi nevoit să facă notificare prin tribunal, să-i comunicăm dacă guvernul român mai execută sau nu contractul.

Domnul ministru V. Grigorcea a însărcinat pe Cârciog să meargă la domnul Geanini, pentru a cere răspunsul categoric, dacă se aplică sau nu se aplică art. 6 din acord. A rămas ca să dau o telegramă la Ministerul Finanțelor pentru a arăta situația existentă în prezent.

Cârciog a adus vestea negativă de la domnul Geanini. Guvernul italian nu se angajează să aplice art. 6 din acord¹, aceasta fiind o stupiditate emisă de cei de la București. Urmează ca acest răspuns să fie dat și printr-o scrisoare a Ministerului Afacerilor Străine.

Domnul ministru, mai înainte de a primi răspunsul, a telegrafiat la București, arătând situația.

---

¹ Articolul 6 prevedea acordarea unor credite de către Italia pentru plata armamentului italian solicitat de România, acoperite de bonuri provizorii de tezaur și ce urmau să fie restituite în câțiva ani.

Marți, 3 august

Domnul Caramelli, în convorbirea de astăzi, a spus că acceptă să majoreze garanția de 5%, asupra averii agențiilor sale la 25%, adică și pentru avans să dea o garanție personală, pentru care să nu plătească nicio taxă. Această propunere este dată sub rezerva studierii sale mai amănunțite și fără ca prin aceasta să se facă o interpretare că, în cazul când nu se acceptă această propunere, să se considere că renunță la executarea contractului.

Va depune o notă scrisă asupra cererii sale.

Miercuri, 4 august

Domnul Caramelli comunică în scris punctul său de vedere, însă sub formă de notă și nu de scrisoare. Domnia sa spune că a vorbit la telefon aseară cu domnul Boniver, căruia i-a comunicat faptul că guvernul italian este contra aplicării art. 6 din acord.

A rămas ca domnul Boniver să meargă la domnul Pandele și să-i arate punctul de vedere al domnului Caramelli în ceea ce privește plata avansului de 20% în bonuri de tezaur.

Domnia sa arată că avansul este o garanție, întrucât dacă ar fi avans, el ar fi acoperit de primele expediții de mărfuri, ceea ce nu i-a convenit. Dacă ar fi fost numai garanție, i-ar servi numai pentru ultimele livrări, ceea ce nu a convenit guvernului român. Astfel, s-a ajuns la această combinație, de a fi avans sub formă de garanție, utilizându-se bonurile de tezaur.

Joi, 5 august

Urmare a convorbirilor avute cu Caramelli, am întocmit o telegramă în care concretizăm punctul de vedere al domnului Caramelli.

În telegramă arătam că se refuză categoric a se da scrisoare de garanție bancară.

Am mers la domnul ministru pentru a da telegrama și, domnia sa fiind ocupat, ne-a rugat a veni mâine la ora 9.30 la Legație pentru a discuta în liniște această telegramă.

Vineri, 6 august

La ora 9.30 domnul ministru nu a venit la Legație. A venit mai târziu, a citit telegrama și, fiind ocupat, a plecat în afara Legației.

Mergând la mare, l-am întâlnit pe domnul ministru pe plajă, unde am avut posibilitatea să discutăm în liniște problema ce o pune aplicarea contractului lui Caramelli. I-am comunicat, de altfel, că a sosit și răspunsul negativ al guvernului italian relativ la art. 6 din acordul din 25 mai curent.

I-am arătat domnului ministru prevederile L.C.P. în legătură cu avansurile și i-am comunicat că, în cazul când s-ar primi totuși instrucțiuni categorice de a se plăti avansul de 250 mil. lire italiene fără garanție bancară, ipotecă, titluri de stat românești etc., voi fi nevoit a atrage atenția guvernului român asupra ilegalității măsurii și a cere lămurire pentru a vedea dacă s-a luat sau nu o măsură legală pentru acoperirea acestei dispozițiuni și apoi voi putea să execut ordinul.

Domnia sa m-a consiliat [indescifrabil] să fac așa.

Sâmbătă, 7 august [continuă pe 8 august]

Am fost la domnul ministru Grigorcea pentru a cere expedierea telegramei pentru aplicarea contractului Caramelli. Domnia sa, după citirea telegramei și în urma explicațiilor date, a redactat o telegramă de comun acord cu noi [indescifrabil], prin care, printre cele arătate pentru contractul Caramelli, se cere și ratificarea măsurii luată de Legație de a plăti din sumele existente mărfurile gata de expediere.

Domnul colonel M. Corbuleanu și domnul Cordoș mi-au dat două note de serviciu. Prin una se cer 70 milioane lire

[italiene], pentru completarea fondului său de echipament, iar prin alta se arată situația comenzilor pentru CIM, fără a se preciza ce măsuri trebuie luate.

Mergând la domnul colonel Corbuleanu, domnia sa mi-a spus că trebuie să deschid acreditivale de care este nevoie pentru această firmă. I-am răspuns că nu am nicio instrucțiune în acest sens și am cerut instrucțiuni de la București. Domnia sa, cu un ton foarte autoritar, mi-a cerut verbal să-i dăm banii de care are nevoie. I-am comunicat că domnul ministru a dat o telegramă pe baza căreia s-ar putea executa plăți la cererea sa, însă dorim ca cererea scrisă să fie categorică.

Duminică am fost la mare, unde domnul Corbuleanu mi-a spus că, în cazul când ar deschide acreditivale cerute, nu aș avea nimic de pierdut. Din contră, ar avea de câștigat statul. I-am spus că totul se va aranja și m-am gândit să dau forma care să acopere toată lumea, așa după cum a telegrafiat domnul ministru.

Domnul ministru mi-a comunicat că a sosit o telegramă cu instrucțiuni foarte vagi, fără a se răspunde la cererea noastră. Telegrama însă este mare și nu a fost toată descifrată.

Luni, 9 august [continuă pe 10 august]

În discuțiunile avute cu domnul Caramelli i-am cerut ca cererile pe care mi le face verbal să mi le facă în scris. M-a refuzat categoric, cerându-mi ca să fie provocată aceasta de o scrisoare a noastră. I-am promis că i-o voi face.

Am văzut telegrama Ministerului Afacerilor Străine cu instrucțiunile foarte vagi și prin care în încheiere se cere a se interzice domnului colonel Corbuleanu a face rapoarte autorităților militare relativ la situația măsurilor de luat pentru furniturile militare.

Amintirile despre copilăria petrecută într-un sat teleormănean, însemnările zilnice din vremea celui de-Al Doilea Război Mondial și din perioada comunistă, corespondența întreținută de către Ilie Popescu-Mohora cu câteva personalități ale României secolului XX (printre ele numărându-se Iosif Constantin Drăgan și Dinu Adameșteanu) vor fi o revelație pentru cititorii pasionați de istoria contemporană. Vor avea ocazia să afle amănunte – povestite cu mult umor – despre viața satului interbelic al Vechiului Regat, despre obiceiurile, tradițiile și superstițiile locuitorilor, întâmplările cotidiene ale unui adolescent în orașul Alexandria, încercările unui student și apoi ale unui tânăr ambițios care își dorește să răzbească în Capitală.

Din Bogdana cea natală, destinul – profund înrâurit de Constantin Argetoianu, politicianul temut, dar respectat de toți adversarii săi – l-a purtat pe Ilie Popescu-Mohora tot mai departe, până la Roma. Acolo, în „cetatea eternă”, a fost martorul unor prefaceri istorice în anii 1942–1943: prăbușirea fascismului și a regimului Mussolini, preluarea puterii de către mareșalul Badoglio, retragerea germanilor și sosirea Aliaților, proclamarea Republicii de la Salo. Din toate a ieșit cu bine, pentru că a fost un om... norocos.

Parteneri media:

**OBSERVATOR
CULTURAL**

Carte recomandată de

Historia